

MOJE CESTA KE KYTAŘE BYLA KLIKATÁ

Štěpán Rak osmdesátiletý

TEXT: JIŘÍ VEJVODA

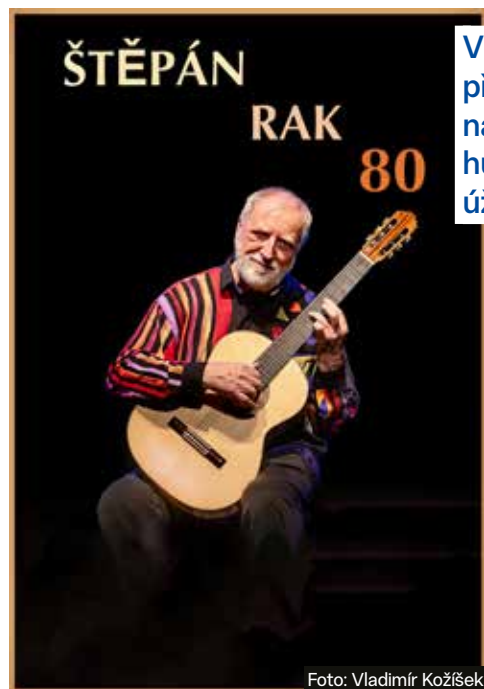

Foto: Vladimír Kožíšek

V době stále užších profesních specializací je Štěpán Rak připomínkou renesančního umělce. Virtuózně ovládá hru na klasickou kytaru, ale má přitom pochopení i pro jiné hudební žánry. Komponuje, učí. A aby toho nebylo málo, úžasně fotí, což dokládají ceny z mezinárodních soutěží.

Štěpáne, úvodem se vrátím k tvé dávné minulosti. Kdy jsi vzal poprvé do ruky kytaru a jak dlouho trvalo, než jsi pochopil, že je tvým osudem?

V Radotíně se na břehu Berounky scházivali trampové. A jeden z nich, Wabi Ryvola, mě naučil první dva akordy – C dur a G dur. Což stačilo na píseň *Japonečka*. Chodil jsem tou dobou takzvaně do houslí ke koncertnímu mistrovi České filharmonie Janu Kozovi, ale kytara byla nový svět. Cesta k ní ale byla klikatá.

V jakém smyslu?

Na střední odborné škole výtvarné založili spolužáci dixieland, do kterého se housličky nehodily. „Tak budeš hrát na basu,“ poručili mně, „beztak jsou to takové větší housle.“ Jenže tehdy začala doba Semaforu, kluci lákali spolužačkám srdce *Pramínkem vlasů*, a moje basa žádnou nezajímala. Než jsem se ale s kytarou spřátelil, škola skončila a dívky se rozutekly. A nepotěšil mě ani pan učitel Jiří Köhler slovy: „Raku, ty máš volšový ruce!“ To ale byla ta správná rozbuška. Od dětství nesnáším, když mě někdo takhle vytočí, a reaguji až zběsilou aktivitou, abych

Wabi Ryvola mě naučil první dva akordy – C dur a G dur. Což stačilo na píseň *Japonečka*.

mu dokázal opak. Začal jsem cvičit deset hodin denně a za půldruhého roku jsem zvládl zkoušky na konzervatoř. Dostal jsem se k vysněnému profesorovi Štěpánu Urbanovi, byl to dobrý skladatel, světoznámý esperantista, ale především charismatický člověk, který mě zavedl i do lákavého světa věcí „mezi nebem a zemí“. Díky tomu nakonec vznikl můj celovečerní cyklus *Znamení zvěrokruhu*.

Měl jsi a máš dodnes v kytarovém světě svůj vzor?

Profesor Urban pro mě znamenal obou – umělce i moudrého člověka. Rozhodl vlastně i o moji skladatelské dráze. Dal mi hrát etudy, které se mi nelíbily. „Tak napiš lepší,“ odpověděl. Když jsem mu své výtvary přišť přehrál, lakonicky pronesl: „Tak přeče jenom radši hraj ty etudy...“ A to bylo opět něco pro mě! Zuřil jsem sice, ale začal se o skladbu zajímat. A studovat ji u skvělého Zdeňka Hůly, načež mi bylo dáno mít několik hodin i u samotného Václava Trojana. A ten mi dal během několika setkání tolik, že mi to stačí dodnes. Ve světě kytary pro mě hrál prim nedostižný Andrés Segovia, zatímco ve skladatelském tehdy Hector Berlioz a jeho *Fantastická symfonie*. Na HAMU jsem studoval u profesora Jiřího Dvořáčka, ale hlavní radu mi jednou dal profesor Václav Dobiáš. Hrával jsem tehdy po nočních klubech, abych si vydělal nějaké peníze. A po jednom semináři si mě Dobiáš vzal stranou a povídá: „Hele, Raku, až ty tu svoji kavárnu přeneseš na koncertní pódium, bude to bomba!“

Kterých skladeb ze své tvůrčí dílny si nejvíc ceníš?

Mám-li zmínit jen jednu, tak asi *Píseň pro Davida*. Psal jsem ji v devadesátých letech minulého století v Londýně pro svého kamaráda Davida Bridge, původní verze byla opravdu pro něj. Existuje ale ve více verzích, třeba Rudolf Rokl si ji upravil pro klavír se Sukovým komorním orchestrem, pro který jsem sám rozepsal party. Později jsem skladbu překomponoval, rozšířil a povšiml si pozoruhodné věci. Kdekoli jsem ji doma nebo ve

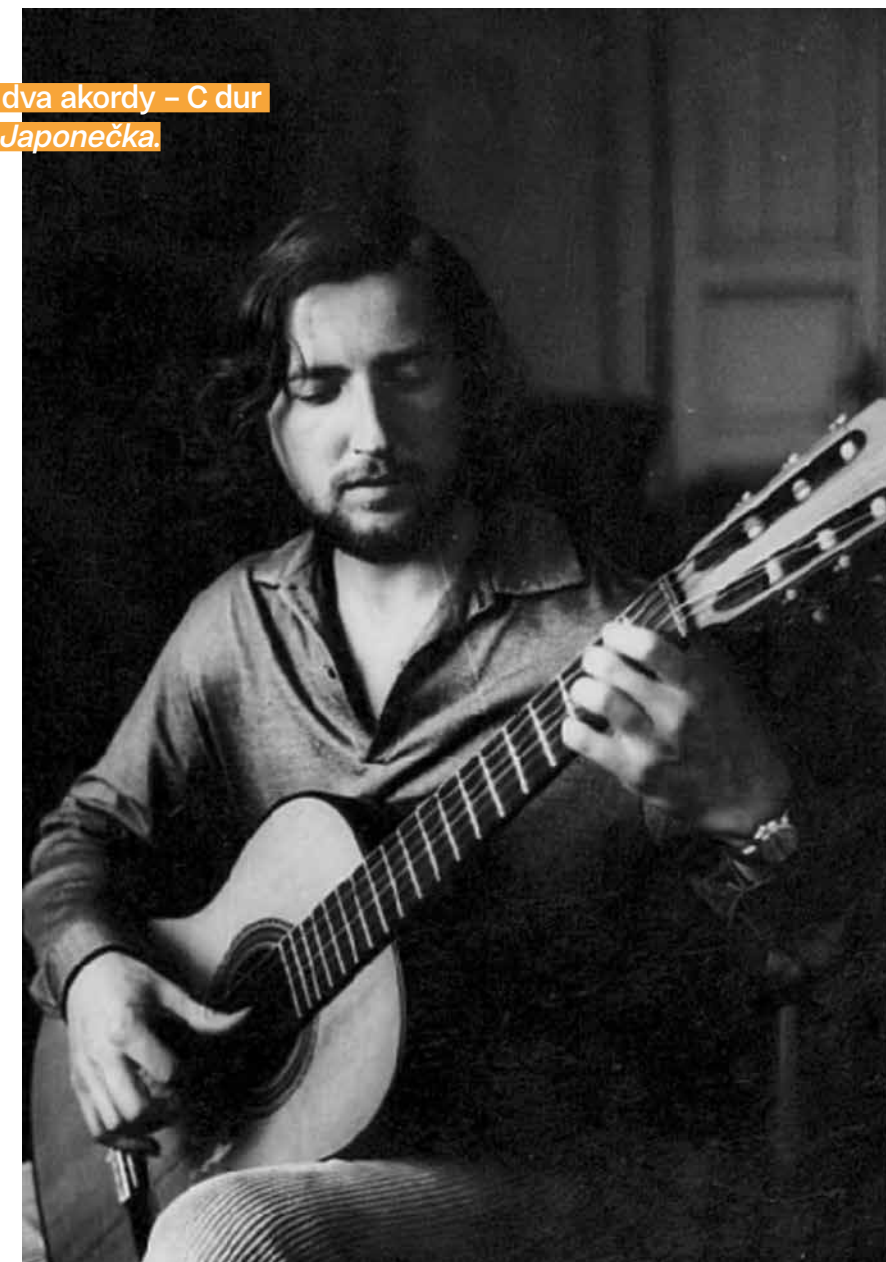
Začal jsem cvičit deset hodin denně a za půldruhého roku jsem zvládl zkoušky na konzervatoř.

světě hrál, lidé mi po koncertě říkali, že je po jejím doznění přestala bolet hlava nebo záda, pominulo nějaké trápení. V černohorském domově pro seniory mě vyhledal stařeček se slovy: „Víte, ukrýval jsem si dlouho prášky s tím, že

je spolykám a bude konec, ale po vaší *Písni pro Davida* jsem je všechny vyhodil a rozhodl se, že budu žít dál.“

Má tedy hudba opravdu zázračnou moc uzdravovat mysl?

Skutečný zázrak se stal roku 2004

v Severní Osetii. Strašlivé krveprolití v Beslanu, kde teroristé přepadli místní školu, si vyžádalo přes tři sta převážně dětských obětí. Půl roku poté jsem tam měl benefiční koncert ve prospěch jejich pozůstalých. Po koncertě mě oslovil mladší muž, jehož dcerka sice útok přežila, ale ztratila při něm hlas, vzdor veškeré lékařské pomoci oněměla. Ale při mém Davidovi prý náhle vykřikla: „Tati, já chci hrát jako pan Rak!“ Tehdy jsem opravdu poklekl, poděkoval pánubohu a definitivně se rozhodl, že píseň je věnována biblickému králi Davidovi, jemuž bylo přece dáno léčit a uzdravovat silou hudby.

Hudba ti umožnila jeden dlouhý pobyt v cizině, mluvím o Finsku, a bezpočet výjezdů po světě s pořadem, který jste vymysleli s Alfredem Strejčkem. Čím tě poznání světa „za humny“ obohatilo?

Cernobílé fotky jsem si kdysi samozřejmě vyvolával sám v koupelně, mnohdy to byla úžasná dobrodružství. Třeba když mi vše spadlo na zem a chemikálie se vylily.

Finsko znamenalo přelom v mém životě. Ukázalo mi, že hodnota nespočívá v bohatství, moci nebo slávě, ale v mnohem prostších věcech, jako je přátelství. A zvláště pak ony mocné grácie z Pavlova listu Korintským – víra, naděje a láska. Z Finska jsem si kromě synů Jana-Matěje a Štěpána přivezl nezapomenutelné zážitky a mnoho hudebních inspirací. Vznikla řada skladeb, jako například *Sbohem, Finsko, Finská zkazka*, dechový kvintet *Čas, jezera a lidé*.

A co projekt *Vivat Comenius*?

Spolu s Alfredem Strejčkem jsme díky němu procestovali čtyřiatřicet zemí čtyř světadílů. Vystupovali jsme před královskými rodinami, prezidenty, parlamenty, ale i před studenty a takzvaně prostými lidmi. Po Fredově onemocnění před osmi lety jsem vytvořil pořad *Zázraky s Komenským na cestách*, kde vyprávím mnohdy až neuvěřitelné příběhy, které jsme prožívali. Například ve Florencii jsme v bazilice Galerie Uffizi hráli přímo před originálem obrazu Komenského od Rembrandta. Vyprávění prokládám hudebními ukázkami a texty od Jana

Amose. Ale abych se vrátil k tvé původní otázce – poznání světa, což u mě představuje dohromady více než sedmdesát zemí napříč planetou, je velmi prosté. Vždy jsem se nejraději vracel domů. A uvědomoval si, jak moc miluji tu naši krásnou a tolik zkoušenou zemičku, kterou jsem nikdy neopustil.

Kdyby ti osud nenadělil kytaru, mohl ses výtečně uplatnit i jako umělecký fotograf. Odkdy fotíš, proč, jak a čím?

I když už na výtvarné škole jsem vzal foťák občas do ruky, opravdu vážně jsem začal fotit až ve Finsku po narození Jana-Matěje. Černobílé fotky jsem si kdysi samozřejmě vyvolával sám v koupelně, mnohdy to byla úžasná dobrodružství. Ať už proto, že mi vše spadlo na zem a chemikálie se vylily, anebo díky napjatému

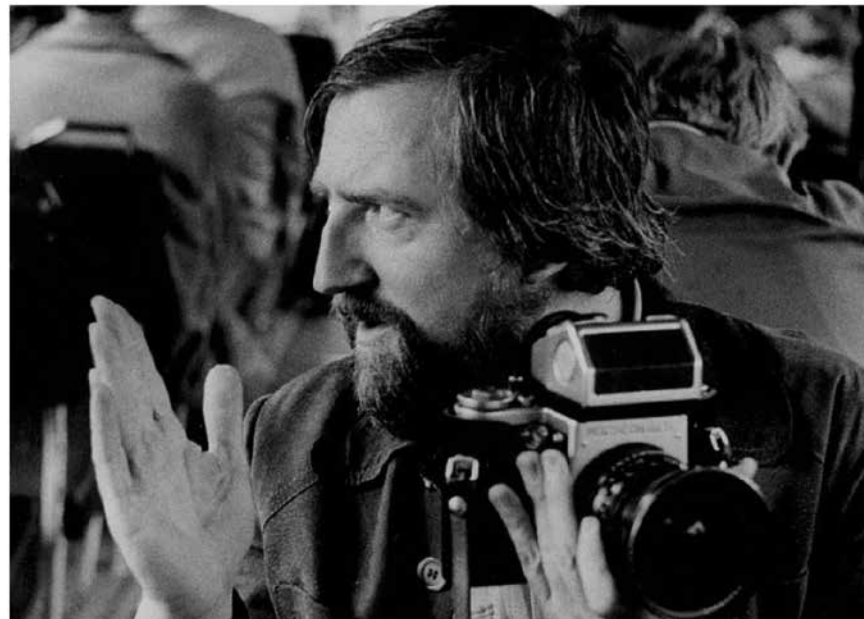
očekávání, když se ve vývojce začaly objevovat v červeném světle první kontury. Ve Finsku jsem se stal členem fotoskupiny, používal jsem průběžně fotoaparáty Nikon, Olympus, Konica a především Canon, kterému jsem zůstal věrný dodnes. Ale v současné době jsem se neubráníl digitálnímu fotoaparátu a poslední léta často fotím též iPhonem. Naučil jsem se fotky zpracovávat v nejrůznějších programech, zaujala mě i možnost tvůrčích úprav, které mě vracejí do dob výtvarné školy, kdy mě fascinoval surrealismus, ať už to byl Muzika, Dalí, nebo renesanční mág Hieronymus Bosch. Mám poměrně často výstavu buď u nás, nebo v zahraničí. Moje vzácná přítelkyně Lenka mi při své odborné práci v opavském muzeu pomáhá připravit katalog fotografií k mým osmdesátinám.

Se synem Janem-Matějem Rakem, foto: Štěpán Rak

Je poměrně známou věcí, za jakých okolností spojených s koncem druhé světové války před osmdesáti lety ses narodil. Obohatilo tě, že jsi pomyslně rozkročen mezi dvěma národnostmi?

To pomyslné rozkročení mezi národnostmi, mezi mojí biologickou matkou Vasilinou Slivka z Ukrajiny a mými českými rodiči manžely Rakovými, je pro mě pozitivem, protože mi poskytuje nevyčerpatelný zdroj nových a nových inspirací. Stále se totiž dozvídám nové informace. Třeba to, že mým biologickým bratrem byl oblíbený herec Národního divadla Ivan Luťanský, s nímž jsem před lety vystupoval, aniž bychom to oba tušili. Anebo že mám dalšího bratra a sestru v Německu. Život je opravdu tep neustálého hemžení, proměn a nestálostí – a v tom tkví jeho neopakovatelnost a nepřeno-

Štěpán Rak a Alfred Strejček, foto: Lenka Jarošová

sitelnost. Každý jej musíme žít sami za sebe a nespolehat se na to, že ho někdo odžije za nás. Svě životní krédo „kdyby není“ jsem kdysi přejal od skvělého muzikanta Mirka Kokošky, se kterým jsem hrál v Pražském marimbovém triu. Kdykoli jsem si na něco postěžoval ve smyslu, že kdyby to či ono, Mirek mě stroze umravnil: „Raku, kdyby není!“

Díky svému přátelství s Alfredem Strejčkem mám možnost zblízka vnímat, jak křehkým darem je

lidské zdraví. Vážíš si jej tím víc?

Fred je neskutečný, téměř až mytologický bojovník, který vzdor svému postižení, kdy je bezmála osm let odkázán na odbornou péči druhých, svůj boj ani na okamžik nevzdal. Stejně jako Darrell Standing z Londonova románu *Tulák po hvězdách*, což byla mimočodem Fredova nejúžasnější role, který vzdor nekonečným hodinám ve svěrací kazajce dokazoval sílu lidského ducha. Rozhodl jsem se Fredovi věnovat

nejen osmivětou svitu nazvanou podle jeho životního motta *Znovu*, ale i stejnojmenné album, které by mělo letos vyjít péčí Radioservisu a díky sponzorské pomoci OSA, za kterou velmi děkuji. Najdete na něm i dvě ukrajinské písně, které měla ráda moje maminka, a další skladby. Včetně *Hirošimy*, kterou jsem složil jako dík za to, že ve chvíli, kdy tisíce lidí přišly o život, jsem se narodil.

Dožít se osmdesátky v plném pracovním tempu není dopřáno každému. Kterého z koncertů ke svému výročí si nejvíc vážíš? A jaké máš plány do příštích let?

Měl jsem a mám před sebou bezpočet krásných vystoupení, od novoročního na Svatém Hostýnu přes, zcela namátkou, vystoupení na Svátčích hudby Václava Hudečka, v klášteře Zelená Hora či na festivalech v Českém Krumlově, Brně, ale i slovenské Modre nebo německém Koblenzu. Obzvláště se těším na dva vánoční koncerty v magickém domě U Kameného zvonu na Staroměstském náměstí, pravděpodobněm rodišti Otce vlasti Karla IV. Úžasný gratulační koncert pro mě na 29. října připravil Alfred Strejček. V Tereziánském sále Břevnovského kláštera vystoupí plejáda uměleckých osobností, laudatio pronese profesor Pavel Pafko. Vzniká i televizní dokument k mému jubileu v režii Jiřího Vondráka. A mé plány do dalších let? Mám jeden zásadní. Žít a tvořit pro lásku s láskou. ●